

Голові спеціалізованої вченої ради

ДФ 20 051.070

Прикарпатського національного

університету імені Василя Стефаника

доктору політичних наук, професору

Климончуку Василю Йосифовичу

(76018, м. Івано-Франківськ,

вул. Шевченка, 79)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата політичних наук, старшого викладача кафедри міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Голуб'як Наталії Романівни на дисертаційну роботу Савчука Андрія Борисовича **«Формування дипломатичних кадрів у державах Вишеградської четвірки (1991-2004 рр.)»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 052 «Політологія»

Актуальність дисертаційної роботи

Проблема інтегрування національної системи вищої освіти у європейський освітній простір має пріоритетне державне значення та передбачає пошук засобів забезпечення якісно нового рівня професійної підготовки. На сьогоднішній день, враховуючи виклики, які стоять перед нашою державою, на порядку денному постають питання модернізації дипломатичної служби та удосконалення підготовки дипломатичних кадрів. Звернення уваги на країни Вишеградської четвірки (V4), є особливо актуальними, оскільки дозволяє виокремити ефективні стратегії щодо розв'язання міжнародних проблем, їх успішне входження у світовий та європейський простір, формування орієнтації на європейський досвід підготовки фахівців-міжнародників, допоможе комплексно розглянути систему інституцій, які забезпечують кадровий потенціал для дипломатичної служби,

зокрема в період європейської та євроатлантичної інтеграції згідно визначеними хронологічними рамками.

Зокрема, у дисертаційному дослідженні проаналізовано освітні реформи в цих державах, які стали наслідком багатьох реалізованих соціоекономічних, соціокультурних, військово-безпекових, суспільно-політичних заходів, спрямованих на інтеграцію до європейського освітнього простору, що передбачало врахування освітніх тенденцій та міжнародної кон'юнктури. Такий вимір дослідження проблеми показав, як відбувалося створення, формування інституціональних основ і розвиток дипломатичних та консульських служб у державах V4, розбудовувалася в них дипломатична освіта, еволюціонувала та видозмінювалася під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників. Активізація налагодження міжнародної співпраці та якісна професійна підготовка дипломатичних кадрів (ППДК) – це передумови міжнародного позитивного іміджу та успішного позиціонування у складі міжнародних організацій.

У зв'язку з цим дисертаційне дослідження Савчука Андрія Борисовича «Формування дипломатичних кадрів у державах Вишеградської четвірки (1991-2004 рр.)» є своєчасним та актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до науково-дослідницької теми кафедри міжнародних відносин ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (нині Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника) «Центральна та Східна Європа у міжнародних відносинах» (номер державної реєстрації «0114U001590»). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 11 від 29.11.2017 р.) та уточнено вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 11 від 27.11.2018 р.).

Найбільш вагомні результати, отримані в дисертаційному дослідженні. Відповідно до мети дисертаційного дослідження здобувачем:

- обґрунтовано науково-теоретичні засади дослідження проблеми;
- охарактеризовано джерельну базу та історіографію дослідження;

- проаналізовано європейський контекст розвитку дипломатичної освіти крізь вимір її інтернаціоналізації;
- висвітлено опозиційний рух у державах Центрально-Східної Європи як передумову демократизації суспільно-політичних процесів та створення Вишеградської групи;
- виокремлено провідні тенденції розвитку дипломатичної освіти в ЧР та схарактеризувати професійну підготовку фахівців із міжнародних відносин у СР;
- проаналізовано систему дипломатичної освіти в РП;
- розкрито зміст ППДК в Угорщині крізь вимір інтернаціоналізації;
- окреслено основні напрями вдосконалення професійної підготовки дипломатичних кадрів в Україні з використанням продуктивного досвіду держав V4.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що *уперше* схарактеризовано генезу ППДК у контексті становлення та розвитку дипломатичних служб РП, ЧР, СР, Угорщини, євроатлантичних процесів; цілісно проаналізовано проблему ППДК у державах V4 (показано освітні моделі, означено професійні вимоги до професіограми фахівця-міжнародника, схарактеризовано систему ДО, увиразнено роль дипломатичних персоналій у дисидентському дипломатичному рухові, розбудові дипломатичних служб тощо);

з'ясовано передумови становлення дипломатичних систем та системи ДО в державах V4; проаналізовано методологічні підходи до ППДК; на основі міждисциплінарного підходу (теорія міжнародних відносин, історія міжнародних відносин, політологія, історія розвитку університетської освіти в ЄС, порівняльна педагогіка тощо) проаналізовано історіографію порушеної проблеми, джерельну базу її вивчення; схарактеризовано діяльність кількох десятків ЗВО, які готували майбутніх дипломатів, на основі аналізу навчальних планів, освітніх програм, щорічних звітів із їх діяльності окреслено здобутки ППДК у державах V4 упродовж досліджуваного періоду, акцентовано на можливостях запозичення освітнього досвіду за умов України;

розкрито рекомендації щодо напрямів удосконалення дипломатичної освіти в Україні на основі продуктивного досвіду держав V4: структурно-змістові,

організаційні та дидактичні засади; *обґрунтовано* вплив світової освітньої політики та євроінтеграційних процесів на якість ППДК у державах V4 (1991–2004), висвітлено роль дипломатичної персоналії у ППДК, євроатлантичних інтеграційних процесах, створенні іміджу держав на міжнародній арені, досліджено європейський характер розвитку дипломатичної освіти в державах V4 тощо.

На основі *компаративного аналізу* виокремлено спільне та відмінне в досвіді ППДК у РП, ЧР, СР, Угорщині, розвитку дипломатичних систем; *удосконалено* положення щодо реалізації особистісно орієнтованого й компетентнісного підходів до ППДК; *подальшого розвитку* набули положення про дипломатичну персоналістику; культурну дипломатію; розвиток ДО; взаємозв'язок дипломатичних систем і ДО в РП, ЧР, СР, Угорщині; дисидентський дипломатичний рух; інтернаціоналізацію ДО; європейський вимір ППДК, організаційно-дидактичні принципи організації освітнього процесу тощо.

До наукового обігу введено нові факти, теоретичні ідеї і підходи, обґрунтовані теоретиками і практиками держав V4 щодо розвитку системи ППДК, інтернаціоналізації ДО.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів полягає в тому, що матеріали та численні додатки дисертаційного дослідження (характеристики, системи ППДК, рекомендації щодо впровадження ідей європейського досвіду в системі ЗВО України, зміст, методи й форми організації освітнього процесу, проаналізовані освітні програми тощо) можна використовувати в діяльності вітчизняних ЗВО, зокрема, у процесі професійної підготовки бакалаврів та магістрів гуманітарних наук зі спеціальностей «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», «Соціальні та поведінкові науки» (спеціальність 052 Політологія). Результати дослідження доцільно застосувати науковцям під час підготовки студій з історії регіонального утворення «Вишеградська четвірка», становлення та розвитку дипломатичних систем держав V4, а також для наукового обґрунтування сучасної стратегії ППДК у ЗВО в Україні; під час викладання освітніх курсів «Історія дипломатичних відносин», «Теорія міжнародних відносин» та ін.; матеріали виконаного

дослідження є важливим науковим джерелом у практичній роботі ЗВО, закладів післядипломної освіти, органів управління, МЗС, обґрунтовані положення й узагальнення сприятимуть оновленню змісту освітніх програм для магістрів міжнародних відносин, розробленні нового покоління стандартів зазначених галузей знань, освітньо-кваліфікаційної характеристики, освітньо-професійних програм із політології, є підґрунтям до створення курсів за вибором студента (наприклад, «Європейський досвід підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин», «Європейська дипломатія в іменах» та ін. (до кожного з цих орієнтовних курсів автором зібрано й упорядковано матеріал, який уміщено на сторінках роботи, у додатках до неї, висвітлено в публікаціях) та ін. Окреслено рекомендації щодо ключових напрямів удосконалення професійної підготовки дипломатичних кадрів в Україні з використанням продуктивного досвіду держав V4.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Результати дисертаційної роботи висвітлено у 28 наукових праць (з них 13 – одноосібні): 19 відображають основні результати дослідження (з них 4 статті в наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 6 статей у закордонних наукових виданнях (з них 2 статті в наукових виданнях, що входять до бази Web of Science Core Collection), 1 розділ у міжнародній монографії); 8 статей апробаційного характеру, 10 публікацій, які додатково відображають наукові результати дисертації: 1 монографія, 9 статей у наукових збірниках та тез у матеріалах науково-практичних конференцій.

Аналіз змісту дисертації та опублікованих праць є підставою для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів та висновків дослідження. Результати дослідження належно апробовані, про що свідчить участь автора у 21 міжнародній конференції, 5 конференціях з міжнародною участю і 8 всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності є важливою умовою розв'язання поставлених завдань дослідження, що підтверджено основними результатами. У дисертаційному дослідженні Савчуком А.Б. використано групи взаємопов'язаних методів дослідження: *теоретичних* –

кількісний та якісний аналіз і синтез теоретичних напрацювань вітчизняних і зарубіжних науковців; індукція, дедукція, узагальнення – для виявлення специфіки ППДК у державах V4; зіставлення, порівняння та критичного осмислення, що дало змогу вивчити досвід навчальних закладів РП, ЧР, СР, Угорщини; бібліографічний і ретроспективний аналіз – для виявлення особливостей ППДК у державах V4, ролі дипломатичної персоналії в цьому процесі; логічний метод для конструювання причинно-наслідкових зв'язків; історико-структурно-системний – для вивчення офіційних документів держав V4, для дослідження процесу становлення і розвитку дипломатичних систем держав V4, ДО в них, державної політики в галузі ВО; аналізу та відображення ППДК як системи взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних компонентів; метод систематизації та узагальнення – для формування суджень і висновків; *компаративний* – для зіставлення, порівняння та виявлення подібних і відмінних підходів у ППДК РП, ЧР, СР, Угорщини; інтерпретаційно-аналітичний – для здійснення аналізу літературних, документальних, інших джерел, зокрема іноземними мовами, з використанням методу їх інтерпретації, систематизації, порівняння та узагальнення тощо.

Відтак, загальна методологія в поєднанні з міждисциплінарним підходом, застосовані автором, уможливили всебічне висвітлення проблеми та пошук істини шляхом моделювання в рамках міждисциплінарних досліджень, що надало науковій праці характеру завершеного комплексного дослідження.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. За результатами перевірки дисертаційної роботи та опублікованих праць можна зробити висновок про відсутність порушення Савчуком А. Б. вимог академічної доброчесності. Це дає можливість стверджувати, що дисертаційне дослідження Савчука А. Б. є оригінальним та завершеним, що характеризується достатнім рівнем наукової новизни та практичним значенням.

Зміст дисертації відображає належну фахову підготовку здобувача, його сформованість як сумлінного й креативного науковця.

Дискусійні положення та рекомендації до дисертаційного дослідження. В цілому позитивно оцінюючи рецензоване дисертаційне дослідження Савчука А.Б.,

результати його дослідження та отримані висновки, слід вказати на дискусійний характер окремих положень та висловити певні побажання:

1. У другому розділі автор розглядає вплив суспільно-політичних трансформацій на становлення і розвиток дипломатичної освіти у державах Вишеградської четвірки, звертаючи увагу на фактори опозиційних рухів та оксамитових революцій в даних країнах. Однак, на нашу думку, доцільно було б врахувати роль зовнішньополітичних атракторів, а саме підтримку діаспори, міжнародної спільноти тощо, які в подальшому сприяли трансформації освітньої політики.

2. У другому підрозділі другого розділу дисертант допускається технічної помилки означивши його як пункт 1.3.

3. У дослідженні в розділі 3.4. розглядається створення мережі культурної дипломатії як особливість розвитку дипломатичної освіти в Угорщині, проте авторові варто було звернути увагу на даний аспект у контексті порівняльних кейсів Польщі, Чехії та Словаччини.

4. На нашу думку, не завжди чітко автором проглядається порівняльна характеристика розвитку дипломатичної освіти в обраних країнах, а саме виразне співставлення спільних та відмінних рис, наголос на сильних та слабких сторонах порівняння.

5. У висновках автором на підставі проаналізованого досвіду професійної підготовки дипломатичних кадрів у державах V4 виокремлено організаційно-методологічні підходи до ППДК в Україні. Однак, робота, на нашу думку, мала б більш позитивний ефект, якщо б в її пропозиціях було деталізовано, які саме елементи кращих практик зарубіжного досвіду варто імплементувати в Україні.

Наголосимо, що зазначене вказує на дискусійний характер певних суджень автора та не знижує загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновки про відповідність дисертації вимогам.

Дисертаційна робота Савчука Андрія Борисовича «Формування дипломатичних кадрів у державах Вишеградської четвірки (1991-2004 рр.)», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052

«Політологія», є самостійною, завершеною науково-дослідницькою роботою, яка за актуальністю, науковою новизною, важливістю здобутих результатів, їх обґрунтованістю і вірогідністю, практичним значенням відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від № 44 12.01.2022 р. (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341), а її автор Савчук Андрій Борисович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 052 «Політологія».

Рецензент:

Кандидат політичних наук,
старший викладач кафедри міжнародних відносин
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Наталія ГОЛУБ'ЯК

